

Vastuullista vesipolitiikkaa

Kuinka turvaamme kestävän veden käytön ja hallinnan?

Winland-hankkeen Policy Brief V

Suomea pidetään veden käytön ja hallinnan mallimaana. Meilläkin on kuitenkin veteen liittyvät haasteemme, jotka uhkaavat vesiturvallisuuhtamme ja sitä kautta yhteiskuntamme kokonaisturvallisuutta ja kestävyyttä.

Olemme tunnistaneet Winland-hankkeessa viisi keskeistä kipupistettä ja kehittämistarvetta Suomen vesipolitiikalle:

1. Yleisen edun valvonta vaatii toimivaa ja sopeutuvaa ympäristö- ja vesihallintoa
2. Vesiympäristöä on suojeltava monimuotoisuuden heikkenemiseltä ja haitta-aineilta
3. Maa- ja metsätalouden hajakuormitus on saatava haltuun
4. Kaivosten vesistövaikutuksia on säänneltävä ja hillittävä kokonaisvaltaisesti
5. Kehitys- ja kauppapolitiikan ja yritysten kansainvälisen toiminnan tulee olla vesivastuullista

Vastuullinen vesipolitiikka on julkisen hallinnon toimivallan alla, mutta sen toimeenpano rakentuu yhteistyölle yli sektorirajojen ja kattaa kaikki yhteiskunnan toimijat.

ISBN 978-952-60-3769-1 (nid.)

ISBN 978-952-60-3770-7 (PDF)

Miksi tarvitsemme vastuullista vesipolitiikkaa?

Suomi on monella mittarilla veden käytön ja hallinnan kansainvälistä kärkeä. Luonnonolosuhteemme ovat maailman suotuisimpia. Olemme huipulla vertailtaessa pääsyä turvalliseen juomaveteen ja sanitaation, vesivarojen hallinnan toimivuutta, luottoa oikeusjärjestelmään sekä rajavesiyhteistyön sujuvuutta. Meillä on pitkäjänteistä vesiensuojelutyötä, teollisuudessa on laajalti käytössä parhaat saatavilla olevat teknologiat ja veteen liittyvien riskien hallinta on oleellinen osa huoltovarmuutta.

Veden hallintaa haastetaan kuitenkin usealta suunnalta: odotukset vesien tilalle ja käytölle muuttuvat ja veden kytkökset esimerkiksi energiantuotantoon ja biotalou-

teen korostavat aiempaa laaja-alaisemman ymmärryksen tarvetta. Ilmastonmuutos ja vesihuoltoinfrastruktuurin rapautuminen ovat huolestuttavia trendejä, jotka uhkaavat voimistuessaan vesiturvallisuuhtamme ja sitä kautta yhteiskuntamme kokonaisturvallisuutta ja kestävyyttä. Suomen puhtaat vedet ovat suomalaisille suuri ylpeyden aihe, josta ammennetaan hyvinvointia ja mielenrauhaa.

Tarvitsemme siis vastuullista vesipolitiikkaa. Vesipolitiikka on julkisen hallinnon toimivallan alla, mutta sen toimeenpano rakentuu yhteistyölle yli sektorirajojen ja kattaa kaikki yhteiskunnan toimijat.

Suomen vesipolitiikan kipupisteet ja kehittämistarpeet

Olemme strategisen tutkimuksen Winland-hankkeessa tunnistanee Suomen vesipolitiikalle viisi keskeistä kipupistettä ja kehittämistarvetta vesiturvallisuuden kokonaisarvioinnin, sidosryhmätyöpajojen, haastattelujen ja oikeudellisen analyysin avulla.

1 YLEISEN EDUN VALVONTA VAATII TOIMIVAA JA SOPEUTUVAA YMPÄRISTÖ- JA VESIHALLINTOA

Kipupiste:

Ympäristö- ja vesihallinnon henkilöstöä ja rahoitusta on viimeisen viidentoista vuoden aikana supistettu organisaatiosta ja teema-alueesta riippuen 30–50 %. Yleisen edun valvonta sekä ympäristö- ja vesilupien jälkivalvonta jäävät liikaa toiminnanharjoittajien ja kansalaisyhteiskunnan vastuulle.

Kehittämistarve:

- Ympäristö- ja vesihallinnon resursointi ja asiantuntemus on turvattava tulevissa hallintouudistuksissa.
- Ympäristö- ja vesilupia tulisi arvioida koordinoitusti ja vanhoja lupia tulisi pystyä päivittämään vastaamaan muuttuviin olosuhteisiin. Lupien jälkivalvontaan on löydettävä uusia keinoja.

2 VESIYMPÄRISTÖÄ ON SUOJELTAVA MONIMUOTOISUUDEN HEIKKENEMISELTÄ JA HAITTA-AINEILTA

Kipupiste:

Suomen pintavesistä on hyvää heikommissa ekologisessa tilassa 35 % jokipituudesta, 15 % järvipinta-alasta ja 75 % rannikkovesien kokonaispinta-alasta. Vesiluontoa uhkaavat mm. ilmastonmuutos, ravinnekuormitus, vesirakentaminen sekä kemikaalien ja mikromuovien kaltaiset haitta-aineet.

Kehittämistarve:

- Vesilainsäädäntöä tulee päivittää vastaamaan vesienhoidon ympäristötavoitteisiin, joita ovat vesien tilan heikentämiskielto ja niiden hyvän tilan saavuttaminen. Lupaharkinnan ja lupien valvonnan suhdetta tilatavoitteisiin on selvennettävä.
- Haitta-aineiden vaikutuksista ja niiden hillinnän mahdollisuuksista tarvitaan lisää tietoa.

3 MAA- JA METSÄTALOUDEN HAJAKUORMITUS ON SAATAVA HALTUUN

Kipupiste:

Maatalous on Suomen vesistöjen ja rannikkovesien suurin kuormittaja. Metsien ja soiden ojituksen aiheuttaman hajakuormituksen on havaittu olevan merkittävästi aiemmin oletettua suurempaa. Ilmastonmuutos kasvattaa sadantaa, vähentää lumipeitettä sekä voimistaa rankkasadekuuroja. Kaikki edellä mainitut tekijät voivat lisätä ravinne- ja kiintoainekuormitusta. Metsien lisääntyvät hakkuut tulisivat todennäköisesti myös lisäämään hajakuormitusta.

Kehittämistarve:

- Maa- ja metsätaloudessa maaperän suojeleminen on myös vesien suojeleminen. Maaperän hyvällä kunnolla on merkittävä ravinne- ja kiintoainekuormitusta vähentävä vaikutus.
- Metsien käytössä tulee entistä paremmin selvittää ja huomioida vesistövaikutukset ilmasto- ja biodiversiteetti-vaikutusten lisäksi. Niin maa- kuin metsätalouden ominaispäästöluokkia tulee päivittää.

4 KAIVOSTEN VESISTÖVAIKUTUKSIA ON SÄÄNNELTÄVÄ JA HILLITTÄVÄ KOKONAISVALTAISESTI

Kipupiste:

Kaivokset ovat aiheuttaneet merkittävimpiä viime vuosien ympäristökatastrofeja Suomessa. Niiden vesistövaikutusten arvioinnissa ja hallinnassa on ollut puutteita niin viranomaisvalvonnan kuin toiminnanharjoittajien puolella. Kaivosyhtiöiden vastuu ja vakuudet haittojen ennaltaehkäisyssä, korvaamisessa ja jälkihoidossa ovat nykyisellään riittämättömiä.

Kehittämistarve:

- Lainsäädännön avulla on varmistettava, että kaivos-toiminta on ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä.
- Kaikkien kaivosten tulisi noudattaa Kestävän kaivos-toiminnan verkoston periaatteita.
- Kaivoshankkeiden luvitusta tulee kehittää siten, että varmistetaan kokonaisvaltainen ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi, jossa otetaan huomioon myös samalle vesistöalueelle kohdistuvat muut vaikutukset.
- Kaivosten luvitukseen ja valvontaan tulisi lisätä asiantuntemusta ja koordinoitua eri viranomaisorganisaatioiden välillä.

5 KEHITYS- JA KAUPPOLITIIKAN JA YRITYSTEN KANSAINVÄLISEN TOIMINNAN TULEE OLLA VESIVASTUULLISTA

Kipupiste:

Vaikka vesi on ollut yksi Suomen menestyksekkäimmistä kehitysyhteistyön teema-alueista, sen rahoitusta on viime vuosina leikattu jyrkästi. Suomalaisten kulutuksen vesijalanjälki ja yritysten toiminta kohdistuu myös alueille, joilla kärsitään vakavista veteen liittyvistä ongelmista. Globaalin vesiturvallisuuden heikkenemisen heijastevaikutukset yltävät Suomeen asti.

Kehittämistarve:

- Viiden ministeriön laajalla sidosryhmäkuulemisella 2018 päivittämä Suomen vesialan kansainvälinen strategia tarjoaa toimivan raamin vastuullisen vesipolitiikan edistämiseksi kansainvälisesti. Sen toimeenpanoon on varattava riittävät resurssit.
- Vaikuttavuuden kannalta on erityisen tärkeää edistää pitkäkestoisia ja eri alojen toimijoita yhteentuoivia kumppanuuksia.

LISÄTIETOA

Belinskij ym. 2017. Vesi-, ruoka- ja energiaturvallisuuden oikeudellinen resilienssi. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017.

Belinskij ja Soininen 2017. Vaelluskalakantojen oikeudellinen elvyttäminen ja vesivoima. Ympäristöpolitiikan ja -oikeuden vuosikirja 2017.

Sojamo ym. 2017. Vesiturvallisuus – mikä sen merkitys on Suomelle? Vesitalous.

Winland-konsortio 2019. Vesiturvallisuuden kokonaisarvio.

Winland-konsortio 2018. Riskienhallinta, kestävyys ja vastuullisuus. Yritysten arvoketjut energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden ytimessä.

Winland-hankkeen Policy Brief II.

Kestävän kaivostoiminnan verkosto 2017. Kaivosvastuujärjestelmä.

MMM, STM, TEM, UM, YM 2018. Finnish Water Way – Suomen vesialan kansainvälinen strategia.

Suomen ympäristökeskus 2018. Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila.

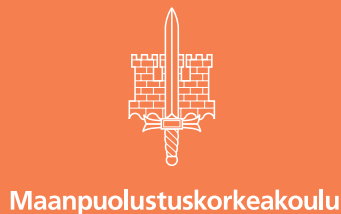
OTA YHTEYTTÄ

Winlandin konsortiojohtaja **Marko Keskinen**
marko.keskinen@aalto.fi

Winlandin koordinaattori **Suvi Sojamo**
suvi.sojamo@aalto.fi

WINLAND-HANKE

Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa Winland-hankkeessa tutkimme kokonaisturvallisuutta yhdessä sidosryhmiemme kanssa erityisesti energia-, ruoka- ja vesiturvallisuuden sekä niihin kytkeytyvän päätöksenteon näkökulmasta. Tärkeimpiä menetelmiämme ovat monitieteinen ja tieteidenvälinen tutkimus, skenaariot sekä tutkijoiden ja sidosryhmien tutkimuksellinen yhteistyö eli yhteiskehittäminen.

HANKKEEN MAHDOLLISTAA:

